

Koulujen erilaiset käytännöt maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulupolulla - KIEPPI-toimenpideohjelman loppuraportti

5.1 Koulun toimintakulttuuri ja johtaminen avainasemassa integraatiossa

Keskeisiä tuloksia

- Valmistava opetus jää osassa kouluissa muusta kouluyhteisöstä erilliseen asemaan, mikä näkyy esimerkiksi epäselvyyksinä vastuunjaossa ja koulun yhteiseen toimintaan osallistumisessa.
- Yhdenvertainen kouluyhteisö edellyttää yhteisten periaatteiden toteutumista koulun rakenteissa, käytännöissä ja vuorovaikutuksessa.
- Toimivat ja jatkuvat käytännöt edellyttävät selkeää johtamista, vastuunjakoja ja henkilöstön sitoutumista.

Koulun toimintakulttuuri vaikuttaa jokaisen oppilaan oppimiseen ja hyvinvointiin. Opetus- ja ohjaushenkilöstön asenteet tukevat hyvinvointia ja yhdenvertaista kouluyhteisöä. Valtaosa opetushenkilöstöstä kokee, että opettajien on hyödyllistä tarkastella koulun toimintakulttuuria ja sen mahdollisia vaikutuksia maahanmuuttotaustaisten oppilaiden oppimiseen ja hyvinvointiin. Lisäksi opettajien mielestä heidän velvollisuuksiinsa kuuluu haastaa eriarvoisuutta ylläpitävät koulun käytänteet. Suurin osa opetuksen järjestäjistä kokee, että koulujen toimintakulttuurit sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat tukevat maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opetusta.³

Opetuksen järjestäjillä on rehtoreiden arvioiden mukaan melko yhtenäiset ja toimivat toimintatavat opetuksen nivelvaiheissa, kuten siirtymässä valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Kaikissa kouluissa ei kuitenkaan ole määriteltäjä vastuita, valtuuksia ja linjauksia, eikä niitä arvioida tai kehitetä säännöllisesti.⁶ Epäselvät käytännöt sen suhteen ovat nousseet esille usein toimenpideohjelman aikana^{2,3,6,7}.

Kouluissa on eroja siinä, kuinka paljon yhteisiä käytäntöjä luodaan keskustellen ja kuinka paljon päätöksenteko on johtajavetoista. Johtamisen rooli on keskeinen vastuunjaossa, tiedottamisessa sekä linjausten tekemisessä ja ylläpitämisessä. Osassa kouluista vastuusta ei ole lainkaan keskusteltu henkilökunnan kesken, vaan johto olettaa, että kaikki opettajat kantavat oman vastuunsa ammattitaitoaan hyödyntäen. Yksittäisten toimintamallien vaikuttavuuden ja pitkäjänteisyyden edellytyksenä ovat koko kouluyhteisön sitoutuminen niiden toteutukseen yhteistyössä sekä koulun johdon kohdentamat riittävät

resurssit. Esimerkiksi valmistavan opetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen sujuvoittamisessa johdon tuki on tärkeää.⁷

Opetuksen järjestäjät ja koulut ovat erilaisissa tilanteissa riippuen siitä, kuinka pitkään heillä on ollut maahanmuuttotaustaisia oppilaita. Osassa kouluissa kokemusta on jo useiden vuosien ajalta, osassa asioita tehdään ensimmäistä kertaa. Valmistavan opetuksen arjessa tärkeitä ovat koko koulua koskevat linjaukset ja niiden huomioiminen koulun toimintakulttuurin arvoissa ja asenteissa, hallinnollisissa ratkaisuissa sekä pedagogisissa käytänteissä. Valmistavaa opetusta tukeva toimintakulttuuri edellyttää jaettua vastuuta kaikista oppilaista, mutta se ei toteudu kaikkialla. Valmistavan opetuksen ryhmän opettajien työtä helpottaisi tieto siitä, että muut opettajat ovat sitoutuneet ryhmän oppilaiden kanssa toimimiseen. Esimerkiksi välitunneilla ja ruokailuissa opettajien tulisi olla tekemisissä tasapuolisesti kaikkien oppilaiden kanssa ja hakeutua vuorovaikutukseen heidän kanssaan riippumatta siitä, ovatko he opettajien oman ryhmän oppilaita vai eivät.⁷

Osassa kouluista valmistava opetus näyttäytyy kouluyhteisöstä erillisenä kokonaisuutena, jota ei pidetä täysimääräisenä osana koulun arkea. Valmistavan opetuksen ryhmää ei esimerkiksi kutsuta mukaan koulun yhteisiin retkiin tai muuhun toimintaan. Tällainen toiminta paljastaa koulun arvoja ja asenteita. Valmistava opetus saattaa sijaita myös etäällä muusta opetuksesta. Vaikka ryhmän sijoittaminen saattaa perustua käytännön syihin, opetushenkilöstö ja oppilaat liittävät valinnan vahvasti koulun arvoihin.⁷